Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

19. september 2018 *

»Præjudiciel forelæggelse – socialpolitik – direktiv 2000/78/EF – ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv – artikel 2, stk. 2 – forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap – kollektiv overenskomst om social sikring – overgangshjælp, der tildeles tidligere civile ansatte ved de allierede styrker i Tyskland – ophør med betalingen af denne hjælp, når modtageren opfylder betingelserne for førtidig alderspension for handicappede i henhold til den lovpligtige pensionsforsikring«

I sag C-312/17,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Landesarbeitsgericht Hamm (den regionale appeldomstol i arbejdsretlige sager i Hamm, Tyskland) ved afgørelse af 28. marts 2017, indgået til Domstolen den 29. maj 2017, i sagen

Surjit Singh Bedi

mod

Bundesrepublik Deutschland,

Bundesrepublik Deutschland in Prozessstandschaft für das Vereinigte Königreich von Großbritannien und Nordirland,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, L. Bay Larsen, og dommerne J. Malenovský, M. Safjan (refererende dommer), D. Šváby og M. Vilaras,

generaladvokat: E. Sharpston,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– den tyske regering ved T. Henze og J. Möller, som befuldmægtigede,

– Bundesrepublik Deutschland in Prozessstandschaft für das Vereinigte Königreich von Großbritannien und Nordirland ved Rechtsanwältin B. von Buchholz,

* Processprog: tysk.

– Europa-Kommissionen ved D. Martin og M. Kellerbauer, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 29. maj 2018,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 2, stk. 2, i Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (EFT 2000, L 303, s. 16).

2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Surjit Singh Bedi og Bundesrepublik Deutschland (Forbundsrepublikken Tyskland) samt Bundesrepublik Deutschland in Prozessstandschaft für das Vereinigte Königreich von Großbritannien und Nordirland (Forbundsrepublikken Tyskland på vegne af Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland) vedrørende den omstændighed, at udbetalingen af en overgangshjælp, som er fastsat i en kollektiv aftale, ophører, når modtageren opfylder betingelserne for førtidig alderspension for handicappede i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Følgende fremgår af 8., 11.-13. og 15. betragtning til direktiv 2000/78:

»(8) I retningslinjerne for beskæftigelsen 2000, som blev godkendt af Det Europæiske Råd i Helsingfors den 10. og 11. december 1999, understreges behovet for at skabe forudsætninger for et arbejdsmarked, der fremmer den sociale integrering gennem formulering af et sammenhængende sæt foranstaltninger til bekæmpelse af forskelsbehandling af grupper som f.eks. handicappede. Det fremhæves desuden, at der bør lægges særlig vægt på støtte til ældre arbejdstagere for at øge deres deltagelse i arbejdsstyrken.

[…]

(11) Forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering kan hindre opfyldelsen af målene i EF-traktaten, særlig opnåelsen af et højt beskæftigelsesniveau og et højt socialt beskyttelsesniveau, højnelse af levestandarden og livskvaliteten, økonomisk og social samhørighed og solidaritet samt fri bevægelighed for personer.

(12) Med henblik herpå bør enhver form for direkte eller indirekte forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering inden for de områder, der er dækket af dette direktiv, forbydes overalt i Fællesskabet. Dette forbud mod forskelsbehandling bør også gælde for tredjelandsstatsborgere, men det omfatter ikke ulige behandling på grund af nationalitet, og det berører ikke bestemmelserne om tredjelandsstatsborgeres indrejse og ophold og deres adgang til beskæftigelse og erhverv.

(13) Dette direktiv finder ikke anvendelse på ordninger for social sikring og social beskyttelse, hvis ydelser ikke er sidestillet med løn i den betydning, dette udtryk er anvendt i EF-traktatens artikel 141, eller på udbetalinger af enhver art fra staten, hvor formålet er adgang til eller bibeholdelse af beskæftigelsen.

[…]

(15) Det er de nationale retslige myndigheder eller andre kompetente organer, der i overensstemmelse med bestemmelserne i national ret eller praksis skal vurdere de faktiske forhold, som giver anledning til at formode, at der forekommer direkte eller indirekte forskelsbehandling. Disse bestemmelser kan bl.a. give mulighed for på grundlag af statistisk materiale eller på enhver anden måde at konstatere, om der foreligger indirekte forskelsbehandling.«

4 Dette direktivs artikel 1 bestemmer:

»Formålet med dette direktiv er, med henblik på at gennemføre princippet om ligebehandling i medlemsstaterne, at fastlægge en generel ramme for bekæmpelsen af forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.«

5 Direktivets artikel 2, stk. 1 og 2, fastsætter:

»1. I dette direktiv betyder princippet om ligebehandling, at ingen må udsættes for nogen form for direkte eller indirekte forskelsbehandling af nogen af de i artikel 1 anførte grunde.

2. I henhold til stk. 1

a) foreligger der direkte forskelsbehandling, hvis en person af en eller flere af de i artikel 1 anførte grunde behandles ringere, end en anden i en tilsvarende situation bliver, er blevet eller ville blive behandlet

b) foreligger der indirekte forskelsbehandling, hvis en tilsyneladende neutral bestemmelse, betingelse eller praksis vil stille personer med en bestemt religion eller tro, et bestemt handicap, personer, som tilhører en bestemt aldersgruppe, eller personer med en bestemt seksuel orientering, særlig ufordelagtigt i forhold til andre personer, medmindre
   i) den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige, eller
   ii) medmindre arbejdsgiveren eller enhver anden person eller organisation omfattet af dette direktiv, i medfør af den nationale lovgivning er nødt til at træffe passende foranstaltninger for så vidt angår personer med et bestemt handicap i henhold til principperne i artikel 5 med henblik på at afhjælpe ufordelagtige virkninger af denne bestemmelse, dette kriterium eller denne praksis.«

6 Samme direktivs artikel 3, stk. 1 og 3, bestemmer:

»1. Inden for rammerne af Fællesskabets beføjelser finder dette direktiv anvendelse både i den offentlige og den private sektor, herunder offentlige organer, på alle personer for så vidt angår:

[…]

c) ansættelses- og arbejdsvilkår, herunder afskedigelse og løn

[…]

3. Dette direktiv omfatter ikke udbetalinger af enhver art fra offentlige eller lignende ordninger, herunder offentlige ordninger for social sikring og social beskyttelse eller lignende ordninger.«

7 Artikel 16 i direktiv 2000/78 har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at

a) alle love og administrative bestemmelser, der strider imod princippet om ligebehandling, ophæves

b) alle bestemmelser, der strider imod princippet om ligebehandling, og som indgår i kontrakter eller kollektive overenskomster, virksomheders interne reglementer og vedtægter for selvstændige erhverv og fag samt for arbejdstager- og arbejdsgiverorganisationer, erklæres eller kan erklæres ugyldige eller ændres.«

Tysk ret

8 Tarifvertrag zur sozialen Sicherung der Arbeitnehmer bei den Stationierungsstreitkräften im Gebiet der Bundesrepublik Deutschland (kollektiv overenskomst om social sikring af arbejdstagere ved hærenheder udstationeret i Forbundsrepublikken Tyskland) af 31. august 1971 (herefter »TV SozSich«) blev indgået mellem Forbundsrepublikken Tyskland og en række fagforeninger med henblik på at regulere arbejdsvilkårene for arbejdstagere ved hærenheder, som af deres hjemlande, heriblandt Det Forenede Kongerige, er udstationeret på Forbundsrepublikken Tysklands område.

9 TV SozSichs § 2 med overskriften »Betingelser for støtteberettigelse« fastsætter:

»De i denne overenskomst omhandlede ydelser tildeles arbejdstagere,

1. der afskediges som følge af personalenedskæringer, der

a) skyldes en reduktion i antallet af militærpersonel

b) skyldes nedlæggelse af baser eller enheder, eller fordi de overføres til et sted uden for beliggenheden af det nuværende faste arbejdssted i henhold til en beslutning, som den øverste tjenstlige myndighed har truffet af militære årsager

2. når arbejdstagerne på tidspunktet for afskedigelsen

a) har gjort tjeneste på fuld tid i mindst et år

b) kan godtgøre at have gjort tjeneste i mindst fem år i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i § 8 i [Tarifvertrag für die Arbeitnehmer bei den Stationierungsstreitkräften im Gebiet der Bundesrepublik Deutschland (kollektiv overenskomst for arbejdstagere ved hærenheder udstationeret i Forbundsrepublikken Tyskland) af 16.12.1966 (herefter »TV AL II«)] eller i [Tarifvertrag für die bei den Dienststellen, Unternehmen und sonstigen Einrichtungen der alliierten Behörden und der alliierten Streitkräfte im Gebiet von Berlin beschäftigten Arbeitnehmer (kollektiv overenskomst for ansatte i tjenestegrene, virksomheder og andre forvaltningsorganer for de allierede og allierede styrker i Berlin-zonen) af 30. januar 1968(herefter »TV B II«)], og er fyldt 40 år.

c) i løbet af de seneste fem år har haft deres faste bopæl på et område, som er omfattet af TV B II's territoriale anvendelsesområde

d) ikke er berettiget til alderspension eller førtidig alderspension i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning, og

3. når de ikke er blevet tilbudt anden passende beskæftigelse inden for et område, som er omfattet af anvendelsesområdet for TV AL II […]«

10 TV SozSichs § 4 med overskriften »Overgangshjælp« bestemmer:

»1. Der skal udbetales overgangshjælp

a) i tillæg til en eventuel indkomst fra anden beskæftigelse uden for de hærenheder, der er udstationeret på tysk område

b) i tillæg til ydelser, som af Bundesanstalt für Arbeit (det føderale arbejdsdirektorat, Tyskland) udbetales ved arbejdsløshed eller ved deltagelse i erhvervsuddannelse (arbejdsløshedsunderstøttelse, arbejdsløshedshjælp, underholdshjælp)

c) i tillæg til sygedagpenge udbetalt af den lovpligtige sygeforsikringsordning som følge af sygdom, eller i tillæg til en invaliditetsydelse udbetalt af den lovpligtige ulykkesforsikringsordning ved uarbejdsdygtighed som følge af en arbejdsulykke.

[…]

3. a) (1) Beregningsgrundlaget for den overgangshjælp, der ydes ud over indkomst fra anden beskæftigelse [stk. 1, litra a)], er den overenskomstfastsatte grundløn i henhold til TV AL II 's § 16, nr. 1, litra a), som arbejdstageren på tidspunktet for afskedigelsen var berettiget til at få udbetalt for den i henhold til arbejdsaftalen sædvanlige arbejdstid i en hel kalendermåned (beregningsformel: normal ugentlig arbejdstid x 13: 3) […]

5.

a) Arbejdstagere, som på tidspunktet for afskedigelsen har opnået

20 års tjeneste (§ 8 i TV AL II eller i TV B II), og som er 55 år

25 års tjeneste (§ 8 i TV AL II eller TV B II), og som er 50 år

får i en ubegrænset periode udbetalt overgangshjælp i henhold til stk. 1-4.

[…]«

11 TV SozSichs § 8 med overskriften »Fritagelse for betaling og tilbagebetaling af overgangshjælp og uberettiget modtagne tilskud til bidrag« bestemmer i stk. 1, litra c),

»Overgangshjælp og tilskud til biddrag udbetales ikke i følgende perioder:

[…]

c) efter den måned, hvor arbejdstageren opfylder betingelser for førtidig alderspension eller invalidepension i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning.«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

12 Surjit Singh Bedi, født i 1954, er erklæret svært handicappet med en invaliditetsgrad på 50%.

13 Han begyndte at arbejde for Det Forenede Kongeriges styrker udstationeret i Tyskland som civilt ansat i 1978 og senest som vagtmand på basen i Münster (Tyskland). I henhold til vilkårene i hans ansættelseskontrakt fandt de kollektive overenskomster for arbejdstagere ansat ved de hærenheder, der er udstationeret på tysk område, heriblandt TV SozSich, anvendelse på hans arbejdsforhold.

14 Surjit Singh Bedi blev afskediget med virkning fra den 31. december 2013 som følge af Münsterbasens lukning. Fra og med den 1. januar 2014 modtag han overgangshjælp i henhold til TV SozSichs § 4 (herefter »overgangshjælpen«). Denne overgangshjælp udgjorde senest 1 604,20 EUR pr. måned.

15 Den 1. marts 2014 begyndte Surjit Singh Bedi at arbejde som vagtmand i et privat selskab, og han har siden den 1. april 2016 været ansat på fuld tid i dette selskab.

16 Ved skrivelse af 23. marts 2015 oplyste Forbundsrepublikken Tyskland Surjit Singh Bedi om, at han med virkning fra den 1. maj 2015 opfyldte betingelserne for førtidig alderspension for svært handicappede i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning, og at han derfor i henhold til TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), fra og med den 30. april 2015 ikke længere var berettiget til overgangshjælp. Betalingen af overgangshjælpen blev bragt til ophør på sidstnævnte dato.

17 I Surjit Singh Bedis situation udgjorde den førtidige alderspension for svært handicappede 909,50 EUR pr. måned medregnet en nedsættelse på 10,80% for de 36 kalendermåneder, hvori han modtog denne pension førtidigt. Det maksimale supplerende vederlag, som han kunne oppebære i tillæg til denne pension, uden at pensionsbeløbet blev nedsat, beløb sig til 450 EUR pr. måned i fuld alderspension. Loftet for den løn, som kunne oppebæres samtidig med en delvis alderspension, hvilket ligeledes var muligt i Surjit Singh Bedis situation, var 2 310 EUR, 1 750 EUR, og 1 200 EUR, såfremt den delvise alderspension udgjorde en tredjedel, 50% og to tredjedele af en fuld pension. I den foreliggende sag vil Surjit Singh Bedi kunne oppebære en delvis pension, der svarer til to tredjedele af en sådan pension.

18 Surjit Singh Bedi anlagde sag ved Arbeitsgericht Münster (arbejdsretten i Münster, Tyskland) mod Forbundsrepublikken Tyskland for det første i denne medlemsstats egenskab af part i TV SozSich og for det andet i denne medlemsstats egenskab af repræsentant for Det Forenede Kongerige i henhold til artikel 56, stk. 8, i den supplerende aftale af 19. juni 1951 til overenskomsten mellem deltagerne i Den Nordatlantiske Traktat vedrørende status for deres styrker hvad angår udenlandske styrker, der er stationeret i Forbundsrepublikken Tyskland, undertegnet den 3. august 1959 og ændret den 21. oktober 1971, den 18. maj 1981 og den 18. marts 1993. Surjit Singh Bedi nedlagde påstand om, at det blev fastslået, at Forbundsrepublikken Tyskland var forpligtet til at udbetale overgangshjælpen til ham efter den 1. maj 2015. Ved dom af 11. februar 2016 frifandt Arbeitsgericht Münster (arbejdsretten i Münster) Forbundsrepublikken Tyskland.

19 Surjit Singh Bedi iværksatte appel til prøvelse af denne dom ved Landesarbeitsgericht Hamm (den regionale appeldomstol i arbejdsretlige sager i Hamm, Tyskland). Han nedlagde for denne domstol påstand om, at overgangshjælpen fortsat skulle udbetales, og at den ligeledes skulle udbetales for perioden fra april til december 2016.

20 Den forelæggende ret er i tvivl om, hvorvidt TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), udgør en overtrædelse af forbuddet med forskelsbehandling som omhandlet i artikel 1 og 16 i direktiv 2000/78 i en situation, hvor en arbejdstager opfylder betingelserne for førtidig alderspension for svært handicappede i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning.

21 I henhold til retspraksis fra Bundesarbeitsgericht (forbundsdomstol i arbejdsretlige sager, Tyskland) indfører TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), ikke nogen forskelsbehandling, hverken direkte eller indirekte, af de berørte arbejdstagere. Henset til de betingelser, der skal opfyldes for at modtage førtidig alderspension, er denne bestemmelse nemlig ikke baseret på et handicap, og den er under alle omstændigheder objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige.

22 Ifølge den forelæggende ret kan det imidlertid ikke udelukkes, at der kan være tale om forskelsbehandling i lyset af Domstolens seneste praksis, navnlig dom af 6. december 2012, Odar (C-152/11, EU:C:2012:772).

23 Den forelæggende ret har i denne forbindelse bl.a. fremhævet, at det kriterium, der er fastsat i TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), er forbundet med retten til førtidig alderspension. Eftersom det ikke er den faktiske modtagelse af alderspension, som er afgørende, men alene arbejdstagerens ret til en sådan pension, vil TV SozSich altid bevirke, at handicappede arbejdstagere modtager overgangshjælp i kortere tid end ikke-handicappede arbejdstagere. Udgangspunktet er det samme for begge disse to kategorier af arbejdstagere, henset til, at de er blevet afskediget af deres arbejdsgiver og som følge af deres høje alder og lange ansættelse har ret til bistand, der sikrer dem en anstændig levestandard, som den de havde opnået som følge af deres arbejde og de indkomster, som blev oppebåret herfor, indtil de er berettiget til alderspension i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning.

24 Den omstændighed, at retten til førtidig alderspension til svært handicappede personer anvendes som kriterium ved tildelingen af overgangshjælpen, er medvirkende til at underminere den fordel, som består i, at der tages hensyn til de vanskeligheder og særlige risici, som opstår for svært handicappede arbejdstagere. Eftersom den udligner de ufordelagtige virkninger, som ene og alene skyldes et handicap, bør denne fordel ikke tages i betragtning ved en sammenligning af svært handicappede arbejdstagere og ikke-handicappede arbejdstagere og deres situation med hensyn til retten til overgangshjælp. Den kompensation, som er foreskrevet af lovgiver på grund af de særlige vanskeligheder, som svært handicappede personer står over for, ville ellers skabe virkninger til skade for dem.

25 Under disse omstændigheder har Landesarbeitsgericht Hamm (den regionale appeldomstol i arbejdsretlige sager i Hamm) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 2, stk. 2, i [direktiv 2000/78] fortolkes således, at den er til hinder for en ordning i en kollektiv overenskomst, hvorefter retten til overgangshjælp […], som tildeles med det formål at sikre en arbejdstager, der har mistet sit arbejde, en passende forsørgelse, indtil der opnås økonomisk sikring ved retten til pension i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning, ophører, når retten til førtidig alderspension […] indtræder, og hvis anvendelse tager udgangspunkt i muligheden for at modtage førtidig alderspension på grund af handicap […]?«

Om det præjudicielle spørgsmål

26 Med sit spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 2, stk. 2, i direktiv 2000/78 skal fortolkes således, at den i en sag som hovedsagen er til hinder for bestemmelser i en kollektiv overenskomst, hvorefter betaling af overgangshjælp, som tildeles med det formål at sikre en arbejdstager, der har mistet sit arbejde, en passende forsørgelse, indtil den pågældende opnår ret til alderspension i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning, ophører, når den pågældende arbejdstager opfylder betingelserne for førtidig alderspension for svært handicappede i henhold til denne ordning.

27 TV SozSich er i den foreliggende sag en kollektiv overenskomst indgået mellem Forbundsrepublikken Tyskland og en række fagforeninger om social sikring af arbejdstagere ved hærenheder udstationeret på tysk område.

28 Det skal indledningsvis bemærkes, at det følger af Domstolens faste praksis, at det af såvel titlen på og præamblen til som indholdet af og formålet med direktiv 2000/78 fremgår, at dette tilsigter at fastlægge en generel ramme for at sikre enhver person ligebehandling med hensyn til »beskæftigelse og erhverv«, idet det udgør en effektiv beskyttelse mod forskelsbehandling af en af de i direktivets artikel 1 anførte grunde, herunder handicap (jf. i denne retning dom af 18.6.2009, Hütter, C-88/08, EU:C:2009:381, præmis 33, og af 14.3.2018, Stollwitzer, C-482/16, EU:C:2018:180, præmis 20).

29 For at besvare det af den forelæggende ret forelagte spørgsmål skal det for det første undersøges, om de bestemmelser i TV SozSich om overgangshjælp, som hævdes at være diskriminerende, er omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 2000/78.

30 I denne henseende skal anvendelsesområdet for dette direktiv i lyset af artikel 3, stk. 1, litra c), og artikel 3, stk. 3, i det nævnte direktiv, sammenholdt med 13. betragtning hertil, forstås således, at det ikke dækker ordninger for social sikring og social beskyttelse, hvis ydelser ikke er sidestillet med løn i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 157, stk. 2, TEUF (dom af 6.12.2012, Dittrich m.fl., C 124/11, C-125/11 og C-143/11, EU:C:2012:771, præmis 31, og af 2.6.2016, C, C-122/15, EU:C:2016:391, præmis 20).

31 Det skal derfor afgøres, om en overgangshjælp som den i TV SozSich omhandlede kan sidestilles med løn i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 157 TEUF.

32 I henhold til artikel 157, stk. 2, TEUF forstås der ved »løn« den almindelige grund- eller minimumsløn og alle andre ydelser, som arbejdstageren som følge af arbejdsforholdet modtager fra arbejdsgiveren direkte eller indirekte i penge eller naturalier.

33 Det fremgår af Domstolens praksis, at begrebet »løn« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 157, stk. 2, TEUF, skal fortolkes bredt. Det omfatter bl.a. samtlige ydelser i penge eller i naturalier, aktuelle eller fremtidige, som arbejdstageren som følge af arbejdsforholdet tildeles af arbejdsgiveren, eventuelt indirekte, i henhold til en ansættelseskontrakt, ifølge lov eller frivilligt. Den omstændighed, at visse ydelser udbetales efter arbejdsforholdets ophør, udelukker desuden ikke, at de kan have karakter af løn i de nævnte bestemmelsers forstand (dom af 6.12.2012, Dittrich m.fl., C-124/11, C-125/11 og C-143/11, EU:C:2012:771, præmis 35, og af 2.6.2016, C, C-122/15, EU:C:2016:391, præmis 21).

34 Domstolen har ligeledes præciseret, at der blandt de fordele, som kan kvalificeres som »løn«, navnlig er de fordele, der udbetales af arbejdsgiveren som led i et arbejdsforhold, som skal sikre arbejdstagerne en indkomst, selv om de i særlige tilfælde ikke udøver aktiviteter som nævnt i ansættelseskontrakten. Desuden kan sådanne ydelsers karakter af løn ikke drages i tvivl, blot fordi ydelsen også afspejler socialpolitiske hensyn (dom af 9.12.2004, Hlozek, C-19/02, EU:C:2004:779, præmis 39, og af 2.6.2016, C-122/15, EU:C:2016:391, præmis 22).

35 Hvad angår godtgørelser, som en arbejdsgiver udbetaler til en arbejdstager i forbindelse med dennes afskedigelse, har Domstolen allerede fastslået, at sådanne godtgørelser udgør en form for opsat løn, som arbejdstageren har ret til som følge af arbejdsforholdet, men som først udbetales ved arbejdsforholdets ophør med det formål at gøre det lettere for arbejdstageren at tilpasse sig de nye forhold, der opstår i den anledning (dom af 17.5.1990, Barber, C-262/88, EU:C:1990:209, præmis 13, og af 9.12.2004, Hlozek, C-19/02, EU:C:2004:779, præmis 37).

36 Det fremgår endvidere af fast retspraksis, at med henblik på at undersøge, om en ydelse er omfattet af artikel 157 TEUF's anvendelsesområde, er det alene kriteriet om, at arbejdstageren modtager ydelsen som følge af arbejdsforholdet mellem ham og hans tidligere arbejdsgiver, dvs. kriteriet om arbejdsforholdet, jf. bestemmelsens ordlyd, der kan tillægges afgørende betydning (jf. i denne retning dom af 6.12.2012, Dittrich m.fl., C-124/11, C-125/11 og C-143/11, EU:C:2012:771, præmis 37, og af 24.11.2016, Parris, C-443/15, EU:C:2016:897, præmis 34).

37 I den foreliggende sag fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at overgangshjælpen har til formål at give ældre arbejdstagere, som har været beskæftiget over en lang periode, og som af økonomiske og gyldige grunde er blevet afskediget, mulighed for at modtage støtte efter arbejdsforholdets ophør. Formålet med hjælpen er at sikre deres forsørgelse og at kompensere for de ulemper, som følger af en lavere løn i et nyt arbejdsforhold eller på grund af arbejdsløshed. Hjælpen har ligeledes til formål at skabe et incitament til, at arbejdstageren forbliver erhvervsaktiv ved at indgå et nyt arbejdsforhold uden for de

hærenheder, der er stationeret i Tyskland. Dette er navnlig tilfældet, når arbejdstageren for sine nye arbejdsopgaver oppebærer en lavere løn end den, han fik udbetalt for sine tidligere opgaver ved disse hærenheder, dvs. lavere end arbejdsløshedsunderstøttelse.

38 Den forelæggende ret har anført, at overgangshjælpen er en særlig social ydelse, der er skattefinansieret, og som Forbundsrepublikken Tyskland udbetaler i medfør af dens forpligtelser i TV SozSich uden for det arbejdsforhold, der foreligger mellem arbejdstageren og arbejdstagerens beskæftigelsesstat. Denne ret har imidlertid også præciseret, at Forbundsrepublikken Tyskland betaler denne hjælp på vegne af hjemlandene for de hærenheder, som er udstationeret på tysk område.

39 Under disse omstændigheder skal overgangshjælpen i det foreliggende tilfælde anses for at være udbetalt til Surjit Singh Bedi af Det Forenede Kongerige i dets egenskab af arbejdsgiver, således som anført af Forbundsrepublikken Tyskland på vegne af Det Forenede Kongerige i sine skriftlige indlæg.

40 Eftersom overgangshjælpen er fastlagt i en kollektiv overenskomst såsom TV SozSich, der alene vedrører en særlig kategori af arbejdstagere, nemlig arbejdstagere ved hærenheder udstationeret på tysk område, fastsættes hjælpen i henhold til de vilkår for arbejdsforholdet, som er aftalt mellem den arbejdstager, som modtager den omhandlede hjælp og arbejdsgiveren.

41 I denne henseende beregnes størrelsen af hjælpen på grundlag af den sidste månedsløn. Som anført af den forelæggende ret udbetales overgangshjælpen nemlig på grundlag af den grundløn, som tilkom arbejdstageren på tidspunktet for afskedigelsen i henhold til TV SozSichs § 4, stk. 3, litra a), nr. 1).

42 Følgelig udgør overgangshjælpen en faktisk ydelse i penge, som arbejdstageren som følge af arbejdsforholdet tildeles af arbejdsgiveren. Den nævnte hjælp udgør herved »løn« som omhandlet i artikel 157, stk. 2, TEUF. Overgangshjælpen er således omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 2000/78.

43 Det må dernæst undersøges, om TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), medfører en forskelsbehandling på grund af handicap, som er forbudt i henhold til direktiv 2000/78.

44 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at ifølge affattelsen af dette direktivs artikel 2, stk. 1, betyder »princippet om ligebehandling«, at ingen må udsættes for nogen form for direkte eller indirekte forskelsbehandling af nogen af de i samme direktivs artikel 1 anførte grunde, herunder bl.a. handicap.

45 Hvad angår direkte forskelsbehandling foreligger der i henhold til artikel 2, stk. 2, litra a), i direktiv 2000/78 direkte forskelsbehandling, hvis en person af en eller flere af de i direktivets artikel 1 anførte grunde behandles ringere, end en anden i en tilsvarende situation bliver.

46 I det foreliggende tilfælde fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at såvel svært handicappede som andre kategorier af personer har ret til førtidig alderspension i henhold til den lovpligtige tyske pensionsforsikringsordning.

47 Dermed er det ikke kun svært handicappede arbejdstagere, som påvirkes af den omstændighed, at udbetalingen af overgangshjælpen ophører i henhold til TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), i en situation, hvor den berørte person opfylder betingelserne for førtidig alderspension eller en invalidepension i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning.

48 På denne baggrund kan det ikke antages, at denne bestemmelse indfører en forskellig behandling direkte på grund af handicap som omhandlet i artikel 1, sammenholdt med artikel 2, stk. 2, litra a), i direktiv 2000/78, eftersom den lægger et kriterium til grund, som ikke er uadskilleligt forbundet med handicap (jf. i denne retning dom af 11.4.2013, HK Danmark, C-335/11 og C-337/11, EU:C:2013:222, præmis 72 og 74, og af 18.1.2018, Ruiz Conejero, C-270/16, EU:C:2018:17, præmis 37).

49 Hvad angår indirekte forskelsbehandling skal det indledningsvis bemærkes, at artikel 2, stk. 2, litra b), nr. ii), i direktiv 2000/78 ikke er relevant med hensyn til de faktiske omstændigheder i hovedsagen, eftersom det ikke er blevet gjort gældende, at den tyske lovgivning pålægger Surjit Singh Bedis arbejdsgiver, en person eller en organisation, som dette direktiv finder anvendelse på, at træffe passende foranstaltninger i henhold til denne bestemmelse med henblik på at afhjælpe ufordelagtige virkninger af anvendelsen af de bestemmelser i TV SozSich, som er omtvistet i hovedsagen.

50 I henhold til artikel 2, stk. 2, litra b), nr. i), i direktiv 2000/78 foreligger der indirekte forskelsbehandling, hvis en tilsyneladende neutral bestemmelse, betingelse eller praksis vil stille personer af en bestemt race eller etnisk oprindelse særlig ufordelagtigt i forhold til andre personer, medmindre den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og nødvendige.

51 I denne henseende har den forelæggende ret anført, at i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning tildeles svært handicappede arbejdstagere førtidig alderspension på grundlag af deres fødselsår, og at de generelt ydes overgangshjælp for en periode, der er et til tre år kortere end perioden for den hjælp, som ydes ikke-handicappede arbejdstagere i samme aldersgruppe, førend sidstnævnte har ret til førtidig alderspension for forsikrede med lang forsikringsperiode. I den foreliggende sag fik Surjit Singh Bedi kun udbetalt overgangshjælp, indtil han havde nået en alder af 60 år og otte måneder, og ikke da han fyldte 63, hvilket ville have været tilfældet, hvis han ikke havde været svært handicappet.

52 Det fremgår imidlertid af forelæggelsesafgørelsen, at når nedsættelsen af den førtidige alderspension og de maksimale yderligere vederlag, som en arbejdstager kan oppebære i tillæg til en sådan pension, medregnes, er den samlede indkomst for en svært handicappet, som befinder sig i samme situation som Surjit Singh Bedi, lavere end den samlede indkomst for en ikke-handicappet person i samme situation, henset til at denne indkomst består af overgangshjælpen med tillæg af den løn, som udbetales inden for rammerne af et nyt arbejdsforhold.

53 Under disse omstændigheder må det konstateres, at TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), i en sag som i den i hovedsagen omhandlede, bevirker, at indkomsten for en svært handicappet arbejdstager for den periode, hvor den pågældende får udbetalt førtidig alderspension, er lavere end indkomsten for en ikke-handicappet person. Det fremgår dermed, at reglen i denne bestemmelse kan stille handicappede arbejdstagere ufordelagtigt og således medføre en indirekte forskelsbehandling på grund af handicap som omhandlet i artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2000/78.

54 Den tyske regering og Forbundsrepublikken Tyskland på vegne af Det Forenede Kongerige har i denne forbindelse ikke desto mindre gjort gældende, at hvad angår tidspunktet for indtrædelse af retten til førtidig alderspension i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning befinder svært handicappede arbejdstagere og ikke-handicappede arbejdstagere sig i objektivt forskellige udgangspositioner hvad angår deres behov for overgangshjælp. De førstnævnte har i modsætning til de sidstnævnte ikke længere behov for hjælp.

55 Det fremgår imidlertid af Domstolens praksis, at arbejdstagere, som tilhører aldersgrupper tæt på pensionsalderen, befinder sig i en situation, der kan sammenlignes med situationen for andre arbejdstagere, der er berørt af en afskedigelse, eftersom deres arbejdsforhold ophører af samme grund og på samme vilkår (jf. i denne retning dom af 6.12.2012, Odar, C-152/11, EU:C:2012:772, præmis 61).

56 Den fordel, som arbejdstagere med svært handicap indrømmes, der består i at være berettiget til alderspension tidligere end ikke-handicappede arbejdstagere, gør ikke, at de befinder sig i en særlig situation i forhold til disse arbejdstagere (jf. i denne retning dom af 6.12.2012, Odar, C-152/11, EU:C:2012:772, præmis 62).

57 I den foreliggende sag vedrører anvendelsen af TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), arbejdstagere tæt på pensionsalderen, som er blevet afskediget. Arbejdstagere, som har et svært handicap, befinder således sig i en situation, der, som omhandlet i artikel 2, stk. 2, litra b), i direktiv 2000/78, kan sammenlignes med situationen for ikke-handicappede arbejdstagere, som tilhører samme aldersgruppe.

58 I overensstemmelse med denne bestemmelse skal det således undersøges, om denne forskelsbehandling, der finder sted mellem disse to kategorier af arbejdstagere, er objektivt og rimeligt begrundet i et legitimt formål, om midlerne til at opfylde det pågældende formål er hensigtsmæssige og ikke overskrider det, som er nødvendigt for at nå det forfulgte formål.

59 I denne henseende bemærkes, at medlemsstaterne på EU-rettens nuværende udviklingstrin og i givet fald arbejdsmarkedets parter på nationalt plan råder over en vid skønsmargen ved valget af, ikke blot hvilket bestemt formål blandt andre der ønskes forfulgt på området for socialpolitik og beskæftigelse, men også ved valget af, hvilke foranstaltninger der kan opfylde det (dom af 16.10.2007, Palacios de la Villa, C-411/05, EU:C:2007:604, præmis 68, og af 26.9.2013, Dansk Jurist- og Økonomforbund, C-546/11, EU:C:2013:603, præmis 50).

60 I den foreliggende sag har bestemmelserne om overgangshjælp i TV SozSich til formål i det mindste delvist at supplere faldende indtægter som følge af afskedigelse og lette de berørte personers tilbagevenden til arbejdsmarkedet, således som det fremgår af denne doms præmis 37. I sammenhæng hermed sikrer retten til førtidig alderspension i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning den berørte person en indkomst, med hensyn til hvilken den fortsatte udbetaling af en overgangshjælp måske ikke er en forudsætning for beskyttelsen af denne person.

61 Det skal derfor lægges til grund, at i en sag som den i hovedsagen omhandlede kan tildelingen af en fremtidsorienteret kompensation til afskedigede arbejdstagere og hjælpen til deres genindslusning på arbejdsmarkedet, samtidig med, at der hermed tages hensyn til nødvendigheden af en retfærdig fordeling af de begrænsede økonomiske midler, anerkendes som legitime mål som omhandlet i artikel 2, stk. 2, litra b), nr. i), i direktiv 2000/78 (jf. i denne retning dom af 6.12.2012, Odar, C-152/11, EU:C:2012:772, præmis 42 og 43).

62 Under disse omstændigheder må det medgives, at disse mål principielt skal anses for egnet til »objektivt og rimeligt« at kunne begrunde en ulige behandling på grund af handicap.

63 Det skal ydermere efterprøves, om de midler, som anvendes til at opfylde disse formål, er hensigtsmæssige og nødvendige, og at de ikke overskrider det, som er nødvendigt for at nå det tilstræbte mål.

64 Hvad angår den hensigtsmæssige karakter af de i TV SozSich omhandlede bestemmelser skal det bemærkes, at det ikke forekommer urimeligt, at overgangshjælpen ophører med at blive udbetalt til arbejdstagere, som modtager førtidig alderspension, henset til formålet med denne hjælp, som består i at arbejdsgiveren efter arbejdsforholdets ophør frivilligt yder supplerende midlertidig støtte som følge af det tidligere arbejdsforhold, indtil arbejdstageren opnår økonomisk sikring ved retten til alderspension i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning.

65 En bestemmelse som TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), kan derfor ikke anses for at være åbenbart uegnet til at nå det legitime beskæftigelsespolitiske formål, der forfølges af de tyske arbejdsmarkedsparter.

66 For at undersøge, om en sådan regel går ud over, hvad der er nødvendigt for at nå de forfulgte mål, skal denne bestemmelse ses i den sammenhæng, hvori den indgår, og den skade, som den kan forårsage for de berørte personer, skal tages i betragtning (jf. i denne retning dom af 6.12.2012, Odar, C-152/11, EU:C:2012:772, præmis 65).

67 Hvad angår den sammenhæng, hvori TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), indgår, har den tyske regering gjort gældende, at de kollektive overenskomster ikke forpligter arbejdsmarkedsparterne til at vælge den mest retfærdige, rimelige eller passende løsning. De kan nemlig frit indgå og forhandle kollektive overenskomster i medfør af artikel 28 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«).

68 Ifølge Domstolens praksis er arten af de foranstaltninger, som vedtages gennem kollektive overenskomster anderledes end dem, som medlemsstaterne ensidigt vedtager ved lov eller administrativt, idet arbejdsmarkedets parter under udøvelsen af deres grundlæggende ret til at føre kollektive forhandlinger, som er fastslået i chartrets artikel 28, har skullet finde en balance mellem deres respektive interesser (dom af 8.9.2011, Hennigs og Mai, C-297/10 og C-298/10, EU:C:2011:560, præmis 66 og den deri nævnte retspraksis).

69 Da retten til at føre kollektive forhandlinger, som er proklameret i chartrets artikel 28, er en bestanddel af EU-retten, skal den inden for sit anvendelsesområde udøves i overensstemmelse med denne (dom af 8.9.2011, Hennigs og Mai, C-297/10 og C-298/10, EU:C:2011:560, præmis 67 og den deri nævnte retspraksis).

70 Når arbejdsmarkedets parter vedtager foranstaltninger, som falder ind under anvendelsesområdet for dette direktiv, skal de handle i overensstemmelse med det nævnte direktiv (jf. i denne retning dom af 8.9.2011, Hennigs og Mai, C-297/10 og C-298/10, EU:C:2011:560, præmis 68, og af 12.12.2013, Hay, C-267/12, EU:C:2013:823, præmis 27).

71 Desuden pålægges medlemsstaterne ved artikel 16 i direktiv 2000/78 udtrykkeligt at træffe de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at alle bestemmelser, der strider imod princippet om ligebehandling, og som indgår i kontrakter eller kollektive overenskomster, erklæres eller kan erklæres ugyldige eller ændres.

72 Hvad angår de ulemper som TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), kan have for de berørte personer, skal det bemærkes, at det ifølge den forelæggende ret er ophøret af udbetalingen af overgangshjælpen i henhold til denne bestemmelse, som er kriteriet for, hvornår retten til førtidig alderspension indtræder, uanset om den berørte person reelt modtager alderspension eller har anmodet herom. Som generaladvokaten har anført i punkt 52 i forslaget til afgørelse, ophører udbetalingen af overgangshjælpen automatisk.

73 En svært handicappet arbejdstager kan ganske vist befinde sig i en situation, hvor den pågældende af personlige grunde foretrækker at få udbetalt førtidig alderspension, selv om anvendelsen af TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), som det fremgår af nærværende doms præmis 52, i princippet bevirker, at denne arbejdstagers indkomst, når retten til en sådan alderspension indtræder, ikke svarer til indkomsten for en ikke-handicappet arbejdstager, som modtager overgangshjælp.

74 Som generaladvokaten har anført i punkt 54 i forslaget til afgørelse, kan en svært handicappet arbejdstager til forskel fra en ikke-handicappet arbejdstager ikke vælge at forblive i arbejde og modtage overgangshjælpen frem til retten til førtidig alderspension indtræder, selv om dette måtte være hans ønske.

75 Det skal tilføjes, at svært handicappede personer har specifikke behov, der er knyttet såvel til den beskyttelse, som deres tilstand kræver, som til nødvendigheden af at tage en eventuel forværring heraf i betragtning. Der skal derfor tages hensyn til risikoen for, at svært handicappede personer udsættes for uindskrænkelige økonomiske byrder, som er forbundet med deres handicap, og/eller, at disse personers økonomiske byrder stiger med alderen (jf. i denne retning dom af 6.12.2012, Odar, C-152/11, EU:C:2012:772, præmis 69).

76 Arbejdsmarkedets parter har ved forfølgelsen af lovlige mål, som består i at yde en fremtidsorienteret kompensation til afskedigede arbejdstagere og hjælpe til deres genindslusning på arbejdsmarkedet, samtidig med at der tages hensyn til en retfærdig fordeling af de begrænsede økonomiske midler, dermed undladt at tage hensyn til de væsentlige forhold, som særligt vedrører de svært handicappede arbejdstagere.

77 TV SozSichs § 8, stk. 1, litra c), medfører således et for vidtgående indgreb i de svært handicappede arbejdstageres legitime interesser og går således ud over det, der er nødvendigt for at opnå de socialpolitiske formål, som de tyske arbejdsmarkedsparter forfølger.

78 Følgelig kan den forskelsbehandling, som følger af denne bestemmelse i TV SozSich, ikke begrundes i henhold til artikel 2, stk. 2, litra b), nr. i), i direktiv 2000/78.

79 På grundlag af samtlige ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 2, stk. 2, i direktiv 2000/78 skal fortolkes således, at den i en sag som den i hovedsagen omhandlede er til hinder for bestemmelser i en kollektiv overenskomst, hvorefter retten til overgangshjælp, som tildeles med det formål at sikre en passende forsørgelse for en arbejdstager, der har mistet sit arbejde, indtil den pågældende har ret til alderspension i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning, ophører, når denne arbejdstager opfylder betingelserne for førtidig alderspension for svært handicappede i henhold til denne ordning.

Sagsomkostninger

80 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

Artikel 2, stk. 2, i Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv skal fortolkes således, at den i en sag som den i hovedsagen omhandlede er til hinder for bestemmelser i en kollektiv overenskomst, hvorefter retten til overgangshjælp, som tildeles med det formål at sikre en passende forsørgelse for en arbejdstager, der har mistet sit arbejde, indtil den pågældende har ret til alderspension i henhold til den lovpligtige pensionsforsikringsordning, ophører, når denne arbejdstager opfylder betingelserne for førtidig alderspension for svært handicappede i henhold til denne ordning.

Underskrifter